

Jérôme Ferrari Premi Goncourt 2012

“Vivim en un món de supermercats, compres i rebaixes”

EL SERMÓ
DE LA CAIGUDA
DE ROMA

Jérôme Ferrari

Traducció:
Marta Marfany
Editorial:
RBA La Magrana
/Mondadori
Pàgines: 189
Preu: 19 euros

Entrevista

Sembla un llibre d'historiografia clàssica, però res a veure. *El sermó de la caiguda de Roma*, premi Goncourt 2012, reflexiona sobre la perennitat i sobre la multiplicitat de mons que neixen, creixen i moren en el mecanisme cec de l'esdevenir.

Què hi ha d'autobiogràfic en la novel·la tenint en compte que, com el protagonista, Matthieu, vostè va estudiar filosofia i va anar a trobar els seus orígens familiars a Còrsega?

Els aspectes autobiogràfics potser són més presents en novel·les precedents. És cert que estava obsessionat per anar a buscar els meus orígens a Còrsega i m'hi vaig instal·lar quan tenia 20 anys, però no vaig obrir cap bar. Vaig intentar que aquest personatge no s'assemblés gens a mi, però està clar que comparteixo coses amb ell que potser em són invisibles.

Quin és, doncs, l'origen de la novel·la?

Sempre treballa de la mateixa manera. Tinc diferents fils narratius i provo de relligar-los entre si. En aquest cas tenia la història de dos amics que obrien un bar, la idea d'un home que travessa el segle XX, i sobretot tenia aquest fragment de sant Agustí, que tracta sobre l'existència de mons.

“El món és com un home: neix, creix i mor.”

Què li interessa d'aquesta afirmació del filòsof d'Hipona que enceta la novel·la?

Sant Agustí –i aquest és el sentit de les seves paraules– intenta lluitar contra la il·lusió dels seus fidels que hi ha coses que concernen l'home que són eternes, per exemple Roma o els imperis. Els homes tenen la impressió que la seva vida és efímera, però que el món on viuen perdurarà. Sant Agustí els recorda que no, que és igual d'efímer que la vida humana. Amb aquest sermó [pronun-

ciat a Hipona, actual Algèria, el 410] intenta consolar-los d'una caiguda de Roma que, personalment, no li interessa gaire, perquè pensa que els cristians han de fer una altra cosa que plorar sobre velles pedres. És una mena de llei de la caducitat anunciada amb una gran força poètica i brutalitat. Per a sant Agustí ens podem consolar girant-nos cap a l'eternitat, però la novel·la es planteja la hipòtesi de què passa si traiem la referència a l'eternitat.

Parli'm dels dos amics protagonistes, Matthieu i Libero, que evolucionen de manera divergent.

Matthieu tria Leibniz per a la seva tesi de final de carrera una mica per casualitat; a qui realment li agrada la filosofia és a Libero, que tria sant Agustí. No podia escriure una novel·la que es planteja què és un món sense parlar de Leibniz, i a més és un filòsof que entenc de manera molt concreta. Volia mostrar dos nois que s'estimen molt i que tiren endavant un projecte: obrir un bar. És anant braç amb braç que s'allunyen. Ja d'entrada les seves motivacions són diferents. Creuen comprendre's però no ho fan gens. Matthieu està molt content amb el bar perquè no té una vida gaire rica; per a ell, tornar a Còrsega, al poble dels avis, és complir un somni, en canvi Libero, fill d'una família immigrada sarda, està decebut de la vida, i hi arriba convençut que la cultura no existeix.

L'escriptor Régis Debray, membre de l'Acadèmia Goncourt, va afirmar que el bar era com una al·legoria de la França actual.

Segurament feia referència a l'absència de pensament, però aleshores no ho limitaria a França! No vivim en un món gaire intel·ligent: un món de supermercats, de compres, de rebaixes...

En el llibre critica també que els mateixos filòsofs s'han convertit en estrelles televisives...

La televisió és l'única escala de valors que tenim per mesurar l'existència de les coses i això és terrible. No em molesta que una emissió de televisió sigui ximple, però sí que ens vinguin a vendre filosofia o literatura de manera ximple. No té ni solta ni volta i implica una gran responsabilitat. Crec que la filosofia i la literatura poden continuar existint de manera subterrània sense passar per aquests motlles embrutidors i sense examinar una novel·la des d'una perspectiva totalment comercial. Vaig tornar a veure una emissió d'*Apostrophes*, de Bernard Pivot, que mirava molt de jove, i em vaig quedar parat de constatar com han canviat les coses. Avui dia una emissió així seria impensable, no només perquè és massa llarga, sinó també per la llibertat de to. Perquè avui no només som cínics i comercials, sinó també moralistes.

Dostoievski i la Bíblia l'han marcat; un escriptor i un llibre certament moralistes...

Crec que l'individu Dostoievski tenia una gran tendència moralista però l'escriptor Dostoievski, en canvi, presenta els problemes morals amb una complexitat i profunditat que no admet una resposta immediata. Per a mi la literatura russa suposa sobretot la descoberta de la possibilitat d'utilitzar la mística en literatura.

També la descoberta –com va afirmar–, que “l'estil pot ser potent sense ser elegant”.

Va ser gràcies a Fiodor Mikhàilovitx, que fa vint anys va començar a traduir al francès tot Dostoievski amb traduccions molt diferents de les anteriors. Les criticava perquè pecaven de la voluntat francesa constant que l'estil sigui bonic, i ell sosté que la llen-

Jérôme Ferrari ha passat per Barcelona per promocionar la seva darrera novel·la ORIOL DURAN

Mònades

gua de Dostoievski no ho és, i per això el seu llenguatge és més potent. No treballo el meu estil, sinó que corregeixo el text llegint-lo en veu alta. Així trec un adjectiu sobrant, canvio una coma de lloc o trec un punt seguint consideracions rítmiques.

I pel que fa al misticisme, què li interessa?

Sense ser creient trobo molt interessants els textos sagrats perquè són més profunds, ambivalents i cruels que l'ús litúrgic que en fem. Adoro la poesia mística perquè és una poesia de l'ambivalència i de contraris... així a la novel·la presento dos amics que marxen junts i s'allunyen, un gest d'amor que al mateix temps és d'odi, una proliferació de vida que al mateix temps és una promesa de mort... tot això és el misticisme i tanmateix no és bonic. Posa l'accent a les contradiccions essencials de la vida i, d'altra banda, també m'agrada el contrast entre l'aspecte sagrat i el trivial, que més aviat és la literatura nord-americana: la distància que hi ha entre els dos fa esclatar la tragèdia... es tracta de veure el sagrat allà on normalment no en veiem.

Seguint l'estela de Leibniz, que sostenia que el nostre és el millor dels mons possibles, la novel·la, en si mateixa, també és un món?

Sí, perquè la manera com es construeix s'assembla molt a la manera com Leibniz s'imaginava un Déu creant el món. El Déu de Leibniz no pot fer el que vol i anar contra les lleis de la lògica. En la construcció d'una novel·la passa el mateix: quan has decidit que un personatge fa tal cosa s'obren una sèrie de possibilitats i se'n tanquen d'altres. Així es crea una mena de consistència lògica que fa que no puguem fer el que vulguem. Aquesta consistència és el senyal que la novel·la comença a tenir existència objectiva, escapa del deliri del seu autor i suposa una de les experiències més agradables que pots tenir: la il·lusió idiota que no pots fer el que vulguis amb una cosa que tanmateix tu mateix has fabricat!

Tot comença amb una fotografia familiar, una en què no apareix Marcel. És l'origen, o sia, l'inici de la fi. A través d'aquest personatge decrepit, Ferrari tracta d'Algèria i del declivi del món colonial francès. Marcel és l'avi cors de Matthieu, una altra de les mónades de la novel·la. Aquest jove estudiant de filosofia (especialitzat en Leibniz) torna a Còrsega per obrir un bar amb el seu amic –també llicenciat en filosofia, però tocat per sant Agustí– Libero. Aviat el bar tindrà un èxit inesperat –el millor dels mons possibles?–, però alhora marcarà l'evolució dispar dels dos amics. I el sermó de la caiguda de Roma en tot això? Caldrà esperar al final de la novel·la per arribar a aquest text de sant Agustí del segle V, un text que atorga una dimensió al·legòrica a la història de manera retrospectiva. Tot plegat explicat amb un estil riu que ja li ha valgut la comparació amb Proust (tot i que en Ferrari no hi trobem, ni de lluny, la mateixa complexitat sintàctica). L'autor parisenc defensa aquest estil mancat de punts i a part per una “una qüestió de ritme”.

Còrsega és el territori de la novel·la i els personatges hi mantenen relacions diferents.

Pura realitat sociològica. La generació dels meus avis estimaven molt la seva illa, mentre que la dels meus pares veien que calia marxar per trobar un futur millor (del 1920 al 1960 hi va haver molta misèria). Als meus avis i oncles avis els ha costat molt entendre per què jo, que m'havia educat a París, tenia tant d'interès a tornar-hi. Quan vaig tornar el 1988 em vaig trobar amb molts altres joves de la meua generació que reivindicaven la cultura i la llengua corses i jo mateix vaig entrar a formar part de grups militants, dels quals vaig acabar fart perquè queien en la niciesia: és l'embriaguesa de fondre's en la massa i deixar de pensar per un mateix. D'altra banda, el moviment nacionalista cors perdura sobre mites identitaris totalment falsos que neguen la realitat. A banda que està fraccionat amb nombrosos grups i tinc el sentiment tràgic, quan veig aquests joves, que l'emblema identitari de la violència els interessa més que el perquè de la violència.

Què pensa del sobiranisme a Catalunya?

No conec prou el problema per opinar. Per començar Catalunya té un grau d'autonomia impensable a França. La política francesa és responsable en gran part del que ha passat a Còrsega perquè han mostrat el menyspreu més absolut davant de reivindicacions d'allò més legítimes. Quan era petit, tots els nens del meu poble parlaven cors i ara amb prou feines se sent a cap banda, i això m'escandalitza! Pel que fa a la llengua tampoc no té res a veure, crec que només tres-centes persones poden llegir ficció en cors avui dia, per tant no es pot comparar amb el cas català. *

Perfil

El físic Heisenberg és el protagonista de la propera novel·la de Ferrari, un autor que ja ha publicat títols com *Dans le secret* (2007), *Balco Atlantico* (2008), *Un dieu un animal* (2009) i *Où j'ai laissé mon âme* (2010). Nascut a París fill d'una família corsa, va tornar a l'illa per treballar com a periodista en un diari independentista. Després va fer de professor a Algèria i actualment ensenya filosofia a Abu Dhabi, als Emirats Àrabs, una ciutat on Ferrari es confessa a gust pel seu cosmopolitisme.